

Bir Zamanlar Yalnız ve Güzel Anadolu'da

Anadolu'da seyahat ettiğim zamanlarda, ne zaman bozkırın ortasında birkaç hanesiyle kalakalmış bir köyden, kıvrım kıvrım dağ yollarının ardından karşıma çıkan küçük bir Anadolu kentinden geçsem, nefes alamadığımı hissederim. Kapalı bir yerde kalmaktan korkan bir insanın endişesini yaşar, çaresizliğine düşerim. Boğulacak gibi olur, biran evvel oradan uzaklaşma isteğine kapılırım. Bu hissi bana bir sanat yapıtı olarak Zülfü Livaneli'nin "Doğdukları Yerde Ölenler" şarkısı yaşatmıştı, son olarak da Nuri Bilge Ceylan'ın "Bir Zamanlar Anadolu'da" filmi. Bir Anadolu kasabasında sıkışıp kalmış, hayatta kendi sorunsalını dahi çözmemişken, işi bulunduğu yerde sorunları çözmek olan küçük, bürokrat aydının huzursuzluğu...

"Bir Zamanlar Anadolu'da", Nuri Bilge Ceylan'ın sinema anlayışındaki özünü korunduğu, fakat olgunlaştığı yapıtıdır. Avrupa'da ve Amerika'da oldukça ilgi gören ve yabancı basın hakkında övgü dolu yazılara yer verdiği film, bilhassa Avrupa sinema seyircisinden tam not aldı. 64.Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye için yarışan film, "Jüri Büyük Ödülü"nü almasının ardından, Asya Pasifik Film Ödülleri'nde, "En İyi Yönetmen", "En İyi Sinematografi" ve "Jüri Büyük Ödülü"nü kazandı.

Ceylan, "Kasaba", "Mayıs Sıkıntısı" ve "Uzak'ta kökleri taşrada olan ama yaşamına büyük kentte devam eden insanın ruh halini ve hesaplaşmalarını anlatırken, bu filmde tam tersini, kökleri kentte olan ve taşrada sıkışmış insanın ruh halini ve hesaplaşmalarını anlatıyor. Kırkkale'nin Keskin ilçesinde çekilen filmde taşranın sıkıntılı dünyası bir cinayet merkezinden veriliyor. Mevsimlerden güzün kışa döndüğü zamanlarda bir gece vakti, Anadolu kırsalında aranan bir cesedin etrafında genişleyen bir huzursuzluk, yalnızlık, sorgulayış, özleyiş, insan ve günahlar hikâyesi...

Filmin, gece yarısı başlayıp, ertesi gün öğle saatlerine kadar süren yaklaşık 12 saatlik bir zaman dilimini kapsıyor. 157 dakika süren filmin ilk 90 dakikası bozkırın ortasında bir gece vakti, farklı insanların bir araya gelerek bir cesede ulaşmak için yaptıkları gerilimli arayışı anlatıyor. Gecenin ardından gelen sabahla birlikte çözülen düğümle gerilim her ne kadar sona erse de, huzursuzluk devam ediyor. Görülen o ki, geriye kalan da, çaresiz ve müzmin bir huzursuzluk olacaktır.

Filmde yer alan ana karakterler bir kasabada görev yapan alt ve üst bürokratlardan oluşuyor. Ortak noktaları tükenmişlik olan bir savcı, bir komiser ve bir doktor... Yanlarına aldıkları katil zanlısı, kasabalı şoförler ve jandarma ekibi de bu bürokratik dünyayı tamamlıyor. "Bir Zamanlar Anadolu'da", NBC filmleri içerisinde belki de diyalogun en fazla olduğu film, buna rağmen, filmde anlatımı bu diyaloglar değil, yine görsellik yapıyor. Uçsuz bucaksız görünen bir coğrafyada sıkışıp kalmışlık, kıpırdanamayış, huzursuz eden rutin...

Bütün gece cesedin gömüldüğü yeri arayan bir grup insanın yüzeyde olan hikâyesinin altında, kendi yaşamlarında gömdükleri örtbas ettikleri şeylerle yüzleşmeleri var. Karakterler, gece boyunca zihinlerine gömdükleri şeylerin üzerindeki toprağı eşeliyor ve bulduklarının otopsisini yapıyorlar adeta. Kabullenişin ve alışkanlığın sıkıntılı da olsa kolay olduğu bir dünyada, rutinin dışına çıkmak için güçleri yok. Hatta Komiser Naci, doktora: "sizin için çekip gitmek kolay, bizim için öyle mi?" derken bu mesajı veriyor. Duyulan huzursuzluğa rağmen gidemeyiş, alışılmışın dışına çıkıp yeni mücadelelere giremeyiş... Filmin finalinde yer alan otopsi sahnesindeki cesedin ciğerlerinde bulunan kumu umursamayıp ise gerçeklerin farkına varılsa bile, onunla mücadele etmekten kaçarak sorunları yokmuş gibi yaparak hayata devam etmeyi anlatıyor.

Bir ışık ve ses şölenine dönüşen film, metaforik sinemayı ve satır aralarını okumayı seven seyirci için bir başyapıtı dönüşüyor. Sıradan repliklerin görüntü ve seslerle derin bir anlam kazandığı filmde, gece süren arayışa eşlik eden bir rüzgâr, anlatımı tamamlamaya yardım eden önemli bir unsur olarak göze çarpıyor. Tek başına rüzgâr ve araba farının ışığında savrulan otların ve yaprakların yer aldığı uzun sekanslar, adeta seyirciye kendisiyle başbaşa kalma fırsatı tanıyarak algısının en yüksek seviyesine çıkmasına yol açıyor. Seyirciye de savcı ve doktorun gece boyunca süren vazifelerine eşlik ediyormuşçasına, bir içe dönüş, sorgulama ve hesaplaşma zamanı veriyor.

Sonuçta; LPG ile çalışan Şahin marka otomobili, ceset torbasının unutulmuşluğu, bulunan cesedin kaplan motifli bir battaniye arasında arabanın bagajına konuluşu, astsubayın kilometre hesabı yapışı, muhtarın devletten beklentileri, devlet hastanesinin bakımsızlığı, ıssız toprak yollar, seyrek ağaçlar, yol kenarı çeşmeleri, uyanık cahil köylüsü ile son derece gerçekçi gözlemlere dayanan bir film çıkıyor karşımıza. Nuri Bilge Ceylan'ın "Kasabalarda hayat, bozkırın ortasında sürdürülen yolculuklara benzer. Her tepenin ardında, yeni ve farklı bir şey çıkacakmış duygusu, ama her zaman birbirine benzeyen, incelen, kıvrılan, kaybolan veya uzayan tekdüze yollar..." sözleri ile tanıttığı, yine yalnız ve güzel ülkesini anlattığı yapıtı, kimbilir, belki de yönetmenin filmografisinde yeni bir döneme başlangıcı oluşturuyor.

Nuray Yazıcıoğlu

